

Geschiedenis van De Hoop

De Hoop is een stellingmolen. De molen vermaalde voornamelijk graan en men kon er haver pletten. De windmolen deed ook dienst als woonruimte voor de molenaarsfamilie, als paardenstal en als opslagruimte voor graan en meel. Gedurende meer dan negentig jaar voorzag hij het dorp Elen van meel en bloem.

De molen werd gebouwd in 1870 door Theodore Smeets en Sofia Beunen, zoals men kan lezen op een inscriptie in een steen boven de poort. Deze steen werd tijdens de restauratie van de molen teruggeplaatst. Molen De Hoop is dus een relatief jonge molen, zeker als men weet dat in 1870 de stoommachine al een eeuw was uitgevonden, door James Watt rond het jaar 1770.

Het was de bedoeling van Theodore en Sofia aan een van hun zoons een degelijke kostwinning te verschaffen, aangezien er op hun eigen bedrijf niet voldoende werk was en de zoon in kwestie geneigd scheen om zijn teveel aan vrije tijd aan de drankfles te spenderen. De ligging bleek erg geschikt; het vlakke veld, hoog gelegen. Volgens sommige bronnen stond er op de grond reeds een pannenfabriek waar gemakkelijk de stenen voor de bouw van de molen konden worden gebakken (maar op de plannen van het kadaster is dit niet terug te vinden). Er mag alleszins aangenomen worden, dat volgens de toen geldende maatstaven, er geld nog moeite gespaard werden om het werk te voltooien.

Origineel zou er achteraan de molen nog een tweede poort zijn geweest zodat kar en paard vooraan konden binnenrijden en achteraan weer naar buiten. In de loop der jaren is deze doorgang dichtgemaakt en werd een steenkoppel bijgeplaatst op de benedenverdieping die werd aangedreven door een dieselmotor, die momenteel echter niet meer aanwezig is.

De degelijkheid van de molenbouw en de perfecte inrichting alleen, volstonden helaas niet om in de beginjaren de zaak draaiende te houden; zoonlief Smeets "ging het niet voor de wind" en weldra greep hij terug naar zijn oude liefhebberij...

De molenaar

Molenaar zijn vereiste dan ook nogal wat kennis en vaardigheden. De molenaar moest een goede weerkundige zijn en de weersomstandigheden goed kunnen inschatten om veel, efficiënt, maar ook veilig te werken. Hij leefde van de wind. Daarnaast moest hij technisch onderlegd zijn om de molen te onderhouden, stenen te scherpen, zeilen te verven en te herstellen, ... Hij moest ook sociaal ingesteld zijn want hij kreeg Jan en alleman over de vloer in zijn molen. Maar ook het handel drijven moest hem in het bloed zitten: hij werkte tenslotte om den brode.

Op een windmolen was de molenaar volledig afhankelijk van de wind. Bij goede wind zat hij altijd op zijn molen, ieder uur moest worden benut, zeker als de nieuwe oogst binnen kwam en er veel moest worden gemalen. Van geregelde werkuren was geen sprake. Van zodra er wind was, werd er gemalen, zelfs 's nachts. Dit was niet prettig maar had zo z'n voordelen: het was rustiger op de molen en de wind blies regelmatig. Anderzijds moest de molenaar bijzonder oplettend blijven en zag hij de weersveranderingen moeilijker aankomen.

Op zondag mocht er alleen gemalen worden als er schaarste was, maar niet tijdens de hoogmis. In geen geval werd er gemalen op de vier hoogdagen: Pasen, Pinksteren, Allerheiligen en Kerstmis.

De familie Van Bussel

Terug naar windmolen De Hoop nu. De verdere eigendomsgeschiedenis van windmolen De Hoop kan men lezen op de website. Het is echter wel het vermelden waard dat in 1929 een zekere Mathieu van Bussel in Elen terechtkomt. Hij was het die de molen "De Hoop" noemde omdat hij al z'n hoop had gezet op het welslagen van deze onderneming.

Samen met zijn vrouw Marie Caris, zijn zes zoons en drie dochters, werden de handen uit de mouwen gestoken en aldus de grondslag gelegd, voor wat weldra tot een zeer bloeiend bedrijf uitgroeide. Reeds bij het begin bleek de noodzaak om heel wat technische verbeteringen aan te brengen. Zo werden de oude houten wieken door nieuwe vervangen, uit staal.

Zoals bij de meeste water- en windmolens woog vanaf de jaren '50 de concurrentie met de grote elektrische maalderijen zeer zwaar. De wieken en de molenstenen vielen definitief stil in 1968.

Restauratie

De molen werd in 1978 beschermd als monument. In 1990 beschadigde een storm de molenkap zwaar. In 2001 is er een vereniging zonder winstoogmerk (vzw Windmolen "De Hoop") opgericht die ijvert voor de restauratie van de molen. De restauratie verliep in 3 grote fasen en werd afgerond in 2010. De totale kostprijs van de werken bedroeg ongeveer 1 miljoen euro en werd voor 80 % gesubsidieerd door de Vlaamse overheid, de provincie Limburg en de stad Dilsen-Stokkem.

Het achthoekige bijgebouw, vroeger gebruikt als woning, stalling voor dieren en als opslagruimte, krijgt een nieuwe functie als kantoorruimte en weekendverblijf. Dankzij de huuropbrengsten kunnen we zo de toekomst van windmolen "De Hoop" verzekeren voor generaties lang! Ook evenementen zijn mogelijk.

Onze-Lieve-Vrouw van Rust

In de inkom van de gerestaureerd molen bevindt zich een prachtig beeld van Sint-Victor, patroonheilige van de molenaars. Niet toevallig werd dit beeld in 2010, ter gelegenheid van de opening van de gerestaureerde molen, geschonken door het bedevaartsoord in het naburige Heppeneert. Om dit uit te leggen, moeten we eerst wat lokale geschiedenisles geven over Elen en Heppeneert.

Sinds 1883 is het naburige Heppeneert een bekend bedevaartsoord. Door de verwerving van het miraculeuze beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Rust werd de de neo-romaanse Sint-Geertruikerkerk een belangrijk bedevaartsoord. Dit beeld was echter afkomstig uit de kapel van de Kapellerhof te Elen, waar het reeds eeuwen eerder op wonderbaarlijke wijze was aangespoeld bij een overstroming van de Maas. Bij de hoeve was al een kapel waaraan een priester was verbonden. Daarin werd het beeld toen ter verering geplaatst.

In 1706 werd de pachthoeve met de kapel verkocht aan de Kruisheren van Maaseik. Onder hun invloed nam de Maria-verering verder toe. Tijdens de Franse Revolutie verborg pastoor Coopmans van het nabijgelegen Heppeneert het beeld om het te beschermen tegen vernieling.

Hij plaatste het beeld in 1801 in de Sint-Gertrudiskerk in Heppeneert. Dit was het begin van een ruzie tussen Elen en Heppeneert die nu al meer dan 200 jaar aansleept.

Met de komst van Sint-Victor van Heppeneert naar Elen, hopen de Heppeneren eindelijk deze discussie te beëindigen... Al is het twijfelachtig of ze er zo gemakkelijk vanaf komen !

Sint-Victor

De patroonheilige van de molenaars, Sint-Victor, leefde in Marseille rond het jaar 300. Hij was een vrome Christelijke Romeinse officier die er zijn hobby van gemaakt had om gevangen geloofsgenoten te troosten die door de Romeinse bezetters werden vervolgd. Ook Victor werd er toe gedwongen het christelijk geloof af te zweren maar hij weigerde. Hij riskeerde het zelfs om het beeld van Jupiter omver te schoppen. Dit werd hem echter fataal. Als represaille werd voor te beginnen zijn voet afgehakt waarmee hij het beeld schopte. Volgens de overlevering moest Victor sterven tussen de stenen van een rosmolen (molen aangedreven door paarden). Maar hoe gruwelijk dit einde ook gepland was, de bovenste steen brak als een Maaseiker knapkoek op de buik van Sint-Victor. Vandaar dat Sint-Victor nu nog steeds als de patroonheilige van de molenaars geldt.

Meelzolder

De meelgoot geleidt het gemalen graan van de steenzolder naar de maalzolder, recht in de meelzak. In het meelbakje onderaan de meelgoot controleert de molenaar de kwaliteit van het meel. Met de pasbrug kan de molenaar de afstand tussen de molenstenen regelen om zo de kwaliteit van het meel te regelen.

Op de meelzolder is de kans groot dat je “wit” terug naar buiten wandelt. “Wie in de molen komt, wordt licht bestoven” zegt een oud spreekwoord (je wordt beïnvloedt door de mensen met wie je omgaat).

Op de meelzolder is het dat de molenaar zijn “schemloon” verdiende: hij mocht een wettelijk bepaalde hoeveelheid meel afscheppen van elke zak graan die hij gemalen had als betaling in natura. Wanneer de molenaar niet meer nam dan hem toekwam, waren er geen problemen. Maar wanneer hij “te diep schepte” of “zijn mouw liet meescheppen”, werd hij al gauw van diefstal beschuldigd. Zijn reputatie als “dief” had ingang gevonden... Maar zoals altijd zullen er eerlijke en andere molenaars zijn geweest. De volkswijsheid bevestigt dit trouwens door vast te stellen: "Niet alle molenaars zijn dieven".

Op de meelzolder ziet men ook een “toerentalregeling” door middel van middelpuntvliedende kracht, de zogenoemde regulator van Watt (diezelfde James Watt die we eerder al hadden vernoemd als uitvinder van de stoommachine in het jaar 1777).

Steenzolder

Het spoorwiel is het grote rad op de steenzolder dat in beweging gezet wordt door de koning. Eén van de twee lantaarns wordt ingeschakeld in het spoorwiel, afhankelijk van het steenkoppel waarmee de molenaar die dag wil malen. De lantaarn doet het staakijzer draaien en het staakijzer doet de molensteen draaien. Molenstenen werken steeds met twee. De bovenste steen, de looper, draait rond. De onderste steen, de ligger, ligt stil.

Luizolder

Het klauwwiel is een onderdeel van het luiwerk dat zakken graan kan optrekken van beneden in de molen tot op de steenzolder.

Kapzolder

De wind blaast het gevlucht in beweging en het malen kan beginnen. De wieken zijn bevestigd aan de molenas waar het grote vangwiel op gemonteerd staat. Deze draaiende beweging wordt haaks overgebracht op het kroonwiel die de koning aandrijft. De koning is een grote zware eiken balk die loopt van de kapzolder, langs de luizolder tot op de steenzolder.

De gietijzeren as waar de wieken aan vastgemaakt zijn, rust op de baansteen vooraan en de pinnesteen achteraan. De smering in de baansteen gebeurt met varkensreuzel of (bij koud weer) het vet van paardemanen.

Gaanderij: wieken en kruitwerk

De molenaar draait met het kruitwerk de molenkap tot dat de wieken pal op de wind staan. Vandaar het spreekwoord “de molen naar de wind keren” oftewel zich aanpassen aan de omstandigheden. Het gewicht van de molenkap, met de wieken en de gietijzeren as, loopt tegen de 20 ton. Het rust op een lager van gietijzeren rollen dat de volledige omtrek van de molen omvat.

Wanneer de molenaar voelde dat de wind aan het “krimpen” gaat, moet de molen bijgekruid worden. Hier is ook een mooi gezegde over : "Krimpende winden en uitgaande vrouwen zijn niet te betrouwen !"

Verbusseling

Buiten op de gaanderij loont het ook de moeite om de wieken van wat dichterbij te bekijken. De broer van Mathieu Van Bussel die we eerder al hebben vernoemd, molenbouwer Chris Van Bussel stammende uit een welbekende molenaarsfamilie uit Nederweert, testte in 1933 een nieuw type wieksysteem uit op molen De Hoop.

Dit nieuwe stroomlijnprofiel, dat later bekend werd als “verbusselde roeden”, werd uiteindelijk toegepast bij ruim 300 molens in Nederland, België en Duitsland. De Hoop speelde dus een niet onbelangrijke rol in de ontwikkeling van de windmolens van Vlaanderen en Nederland!

Bronnen

Website vzw De Hoop

Verhandeling Danny Libens

Wikipedia

Molenecho's Database

Zingende Zeilen (Jan Delcour)